

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

S darováním velkých hodnot, např. nemovitostí, mezi manžely opatrně, zklamání a rozvod asi nelze vyloučit

Tento článek, i když upozorní i právníky na dvě judikatorně významná rozhodnutí NS, je určen spíše čtenářům občanského práva neznalým, prostě obyčejným, ale zámožným lidem, aby je varoval před neuváženým darováním mezi manžely, protože v dnešní době neoddiskutovatelné krize rodiny a manželství, je rozvod něčím běžným a častým. A při krachu vztahu mnozí své dřívější velkorysosti litují. Pokoušejí se pak prostřednictvím institutu odvolání daru (dříve vrácení daru) darovací smlouvu negovat, aby darovaný majetek získali zpět.

A právě proto snad protentokrát s ohledem na pikantnost podtrhneme skutkový základ – pro laiky prostě atraktivitu příběhu, ačkoliv jindy věnujeme pozornost především právní argumentaci vrcholných soudů, tedy autoritativnímu výkladu právní úpravy. A také si tu a tam dovolíme i lehčí, než jen suše právnicky seriózní, tón a i malinko srozumitelnější, neodborné výrazivo. I když rozhodně nechceme, aby si lidé nečinili navzájem potěšení dárky, vždyť mnohdy má z daru větší radost dárcce než obdarovaný, ale ohledně hodnotných darů poskytovaných mezi manžely je asi třeba se mít v dnešní době, kdy sice možná neklesá zájem o instituci manželskou či snad dokonce i mírně stoupá, jak jsem se tuhle dočetl v nějakém komentáři hodnotícím statistické údaje o počtu uzavřených manželství, na pozor. Rozvodovost je totiž velmi vysoká.

Vypořádání spoluvlastnictví k nemovitostem se marně pokusil zabránit odvoláním daru

Manžel daroval v r. 2008 své manželce ideální (spoluvlastnický) podíl na nemovitostech, konkrétně pozemcích a rodinném domě, který na nich stojí. Proč to udělal, se asi nedozvíme, z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2018, spis. zn. 33 Cdo 3370/2017, který řeší část sporu mezi bývalými životními partnery, to neplyne, ale působí to zvláště, protože za pouhý rok a čtvrt (v r. 2009) bylo jejich manželství, uzavřené v r. 1995, rozvedeno. Důvodem rozvodu byly dlouhodobé problémy, které vedly k postupnému odcizení a vyvrcholily úplným citovým odcizením a opuštěním společné domácnosti manželkou v únoru 2009. (Proto darovací smlouva s účinky ke dni 2. 7. 2008 působí poněkud zvláště. Ale lidé někdy dělají zvláštní věci a mají pro ně různé důvody. Ostatně v dalším podobném případě, který popíšeme záhy, byl naopak důvod darování mezi manžely zřejmý a velmi racionální.)

Jenže odstěhované bývalé manželce byl rodinný dům a pozemky, které neužívala, po odchodu od manžela k ničemu. V roce 2015 proto podala návrh na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k nemovitostem. To se logicky bývalému manželovi nelíbilo, protože by musel manželku vyplatit z majetku, který od něj získala darem, anebo by musel opustit dům a pozemky, které užíval, když by vyplatila manželka jeho, anebo by byly nemovitosti prodány třetí osobě. Proto se rozhodl darování negovat, zrušit darovací smlouvu prostřednictvím odvolání daru pro nevděk. Na dobu do vyřešení sporu o vlastnictví nemovitostí bylo pochopitelně přerušeno řízení o vypořádání spoluvlastnictví, protože kdyby byl manžel ve sporu o určení vlastnictví úspěšný a soud rozhodl, že vlastníkem je jenom on, nebylo by už co vypořádávat. Jenže vypořádávat se bude, bývalý manžel neuspěl a příslušné verdikty nižších soudů autoritativně potvrdil zmíněným rozsudkem ze dne 26. 6. 2018, spis. zn. 33 Cdo 3370/2017 Nejvyšší soud.

Bývalý manžel odvolal dar pro nevděk 24. 5. 2016 s poukazem na ust. § 2072 občanského zákoníku (o. z.) Žalované exmanželce vytkl, že se vůči němu chová neférově, nevděčně a v rozporu s dobrými mravy, jestliže podala žalobu na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, při kterém hrozí, že nemovitosti mohou být prodány ve veřejné dražbě, protože sám nemá dostatek finančních prostředků na vyrovnání podílu, tedy vyplacení manželky ze společného majetku, který však dříve býval jen jeho. Jak soud prvního stupně, tak soud odvolací dospěly k tomu, že jednání exmanželky spočívající v tom, že se žalobou domáhá zrušení podílového spoluvlastnictví, není nevděkem ve smyslu ust. § 2072 odst. 1 o. z.; nejde totiž o jednání, kterým by sledovala způsobení újmy exmanželovi a nelze dovodit ani to, že by se zrušení podílového spoluvlastnictví domáhala v nevhodnou dobu. Odvolací soud konstatoval, že soud prvního stupně při rozhodování správně nepřihlížel (podle ust. § 2075 o. z.) k okolnostem, které nastaly více jak 1 rok před uplatněním nároku na vrácení daru, pakliže žalovaná exmanželka ve vztahu k nim namítla opožděné odvolání daru podle § 2075 odst. 2 o. z.

Odvolat dar je třeba v předepsané lhůtě

Podle ust. § 2072 o. z., může dárce od darovací smlouvy odstoupit pro nevděk obdarovaného, ublížil-li obdarovaný dárce úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy. Podle ust. § 2075 odst. 1 o. z., může dárce dar pro nevděk odvolat do jednoho roku ode dne, co obdarovaný dárce ublížil nebo do jednoho roku ode dne, kdy získal vědomost o důvodu pro odvolání daru. Ačkoliv samotné právo odvolat dar je nepromlčitelné, jeho uplatnění v případě nevděku je omezeno roční lhůtou. Stanovení lhůty má smysl z toho důvodu, aby obdarovaný nežil neomezenou dobu v nejistotě, zda se dopustil nevděčného chování, či nikoliv. Lhůta pro uplatnění práva dárce dar odvolat běží obecně od okamžiku, kdy k činu, který dal za vznik nevděku, došlo. Je však třeba pamatovat i na situace, kdy se dárce o činu obdarovaného nedozví okamžitě (např. obdarovaný dárce odcizil nějakou věc). Pro tyto případy počítá zákon s alternativním počátkem běhu lhůty, kdy lhůta k uplatnění práva odvolat dar počíná běžet až od okamžiku, kdy se dárce o činu obdarovaného dozví. Jedná se zde v podstatě o kombinaci objektivní a subjektivní lhůty, přičemž subjektivní lhůta má přednost. Dárce nemůže uplynout lhůta k uplatnění práva odvolat dar, aniž by se dozvěděl o skutečnosti, která právo na uplatnění odvolání daru založila.

Co je nevděk

V ust. § 2072 o. z. je definován pojem nevděk tak, že jde o chování, jímž obdarovaný dárce ublížil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti způsobem zjevně porušujícím dobré mravy. Odstupuje-li dárce od darovací smlouvy pro nevděk, musí konkretizovat, v čem shledává chování obdarovaného nevděčným, resp. musí artikulovat, jak a čím mu obdarovaný ublížil, aby bylo možno posoudit, zda šlo o zjevné porušení dobrých mravů. K naplnění skutkové podstaty pro vrácení daru směřuje pouze takové závadné jednání obdarovaného vůči dárce (nebo členům jeho rodiny), které se zřetelem na všechny okolnosti konkrétního případu z hlediska svého rozsahu a intenzity a při zohlednění vzájemného jednání účastníků právního vztahu nevzbuzuje z hlediska společenského a objektivizovaného (nikoli jen podle subjektivního názoru dárce) pochybnosti o hrubé (podle současné právní úpravy zjevné) kolizi s dobrými mravy.

Prohřešky z dávnější minulosti se nescítají

V ust. § 2075 o. z. je předepsána lhůta, v níž může dárce dar pro nevděk odvolat. Že se jedná o ublížení popsané dárce v úkonu odvolání daru (konkrétní útrpnost, kterou dárce považuje za nevděk), vyplývá přímo ze slovního vyjádření dotčeného ustanovení. Nelze tudíž při zvažování, zda jde o nevděk ve smyslu ust. § 2072 o. z., tedy ublížení naplňující kritéria zjevného porušení dobrých mravů, které dárce opravňuje dar odvolat, přihlížet k (jiným) útrpnostem, které obdarovaný dárce

způsobil mimo dobu vymezenou ust. § 2075 o. z. To by pak byla lhůta jednoho roku uvedená v ust. § 2075 nadbytečná a irelevantní. Nelze proto kumulovat nevhodné počiny obdarovaného vůči dárce v řádu let a tyto pak v souhrnu označit za nevděk s tím, že posledním úkonem ve spojení s předchozími jednáními obdarovaného došlo podle dárce k naplnění skutkové podstaty nevděku. A proto i NS ČR akceptoval závěr a hodnocení nižších soudů, že v posuzovaném případě nelze přihlížet (podle ust. § 2075 o. z.) k okolnostem, které nastaly více jak 1 rok před uplatněním nároku na vrácení daru, pakliže žalovaná ve vztahu k nim namítla opožděné odvolání daru podle § 2075 odst. 2 o. z.

Odvolací soud v posuzovaném případě akcentoval, že nikdo nemůže být nucen setrvat ve spoluvlastnictví a každý ze spoluvlastníků tudíž může kdykoli žádat o své oddělení ze spoluvlastnictví, lze-li předmět spoluvlastnictví rozdělit, nebo o zrušení spoluvlastnictví. Závěr, že uplatnila-li exmanželka v souběžně probíhajícím řízení své právo na zrušení podílového spoluvlastnictví, nelze v takovém jednání spatřovat porušení dobrých mravů. Nelze mít ani za to, že exmanželka podala žalobu o zrušení podílového spoluvlastnictví v nevhodnou dobu (přesto, že věděla, že dosud není splacen původní úvěr a on nemá dostatek finančních prostředků k vyplacení podílu, ani nemůže získat další úvěr, takže mu hrozí, že pozbude vlastnické právo k nemovitosti, kterou získal od svých rodičů a dlouhodobě ji užíval k bydlení) a její jednání je tudíž zneužitím práva (výkonem práva, který sice formálně odpovídá zákonu či obsahu existujícího právního vztahu, avšak vzhledem k okolnostem případu je nepřijatelný a tudíž zjevně v rozporu s dobrými mravy).

Kdy nelze vypořádat spoluvlastnictví, protože je pro to nevhodná doba

Nejvyšší soud se v rozsudku ze dne 9. 12. 2015, spis. zn. 22 Cdo 5159/2014, vyjadřoval k tomu, kdy je nevhodná doba ke zrušení spoluvlastnictví ve smyslu ust. § 1140 odst. 2 o. z., a kdy proto lze výjimečně návrh na zrušení spoluvlastnictví zamítnout. Pro posouzení doby nevhodné ke zrušení spoluvlastnictví ve smyslu ust. § 1140 odst. 2 o. z. jsou rozhodné přechodné objektivní poměry týkající se společné věci, nikoliv osobní poměry spoluvlastníka (spoluvlastníků); pro posouzení, zda by některému spoluvlastníku (spoluvlastníkům) vznikla újma, jsou podstatné subjektivní okolnosti přechodné povahy. Úprava obsažená v ust. § 1140 odst. 2 o. z. nevyklučuje výjimečné zamítnutí žaloby na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví z důvodu zjevného zneužití práva ve smyslu ust. § 8 o. z. Jenomže: Nemůže-li být v samotném podání návrhu na zrušení spoluvlastnictví spatřován nevděk, protože - jak uvádí zákon - nikdo nemůže být zásadně nucen setrávat ve spoluvlastnictví, nemůže být - logicky vzato - shledán nevděk v tom, kdy je takový návrh podán. Odvolací soud při právním posouzení věci vycházel ze zjištění, že žalovaná nepodala návrh na zrušení spoluvlastnictví proto, aby způsobil žalobci újmu. Její motivací byla snaha zajistit si bydlení ve vlastním bytě (resp. obstarat si na to finanční prostředky) v situaci, kdy společný dům od roku 2009 užívá výlučně žalobce a ona byla nucena se z něho odstěhovat. Námitka exmanžela, že nemá na vyplacení jejího podílu a že mu tak podáním návrhu způsobil újmu, resp. zapříčiní ztrátu rodného domu a že takové počínání je v rozporu s dobrými mravy, neuspěla. Takže se obnoví přerušené řízení o vypořádání spoluvlastnictví a skutečně se může stát, že - pokud manžel nevyplatí manželku nebo ona jeho - dům připadne úplně někomu jinému a oni si rozdělí peníze. Že to vůči exmanželovi bude tvrdé, dodávat nemusíme, ale způsobil si to sám.

Takže to byl soudně projednávaný případ (příběh), kdy dárce s požadavkem na negaci darovací smlouvy, neuspěl. A teď případ druhý, kdy naopak, protože byl značně předvídatý, dárce mezitímně uspěl, a tak rozvod manželství pro něj zřejmě nemusí představovat majetkový otřes, i když cesta soudní soustavou pro něj určitě nebyla a nebude jednoduchá. A to, že případ byl řešen ještě podle zrušeného občanského zákoníku, nehraje žádnou podstatnou roli.

Riskující podnikatel asi více myslí na budoucnost než obyčejný člověk

Jiným manželům to také neklapalo, a proto se ještě v době trvání manželského svazku muž domáhal soudní cestou, tedy zažaloval manželku, aby mu vrátila několikero nemovitostí, které jí daroval, které na ni převedl. Nešlo zřejmě ani tak o to, že by byl dříve býval tak štedrý, ale prostě jako podnikatel chránil rodinný majetek. Hrubé porušení dobrých mravů spatřoval manžel v tom, že v rozvodovém podání o něm manželka (ta tedy byla iniciátorkou rozvodu, zřejmě jí nedošlo, jakou dělá chybu) uvedla řadu nepěkných a jeho pověst poškozujících tvrzení, dále dodal, že ho opakovaně uráží, sousedy informuje o smyšlených fyzických útocích a o obvinění z trestného činu či přestupku z důvodu údajného domácího násilí, přičemž manžel je pak povinen vše vysvětlovat na policii. Prostě, jak se říká, Itálie.

V „italském manželství“ těžko hledat vinu za krach vztahu

Jenže soud prvního stupně mu nevyhověl. K tomu, že ho manželka psychicky týrá, dokonce na něj i fyzicky útočí a pak naopak tvrdí, že on napadl jí, soud konstatoval, že se zřetelem k tehdy probíhajícímu rozvodovému řízení, je vytykávané chování výsledkem vzájemně eskalovaného napětí. Koneckonců po jednom takovém konfliktu museli oba, jak žena, tak i muž, vyhledat lékařské ošetření. K nevěře soud poznamenal, že byla důsledkem manželského rozvratu zapříčiněného citovým odcizením účastníků, vzájemné nedůvěry, a nakonec, že povinnost věrnosti porušili oba manželé. Proto se zřetelem ke všem okolnostem případu navázání známosti žalovanou manželkou (v situaci, kdy žalobce rovněž navázal vztah s novou partnerkou) nelze kvalifikovat jako hrubé porušení dobrých mravů. Odvolací soud se s hodnocením soudu prvního stupně ztotožnil, uzavřel, že chování žalované manželky nespĺňuje důvody pro vrácení daru. Žalobce si proto podal dovolání k Nejvyššímu soudu a tam už uspěl, po právní stránce určitě, i když na vrácení nemovitostí – jejich vydání zpět a přepsání vlastnictví na katastru si bude muset počkat.

Pacta sunt servanda

Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku spis. zn. 33 Cdo 1679/2016, ze dne 26. 4. 2018, vyhodnotil právní úpravu tak, že právo dárce domáhat se vrácení daru je založeno zákonem a souvisí s tím, že dárce poskytl obdarovanému majetkový prospěch, za který neobdržel žádnou protihodnotu. Obecně se proto očekává, že této velkorysosti dárce bude odpovídat adekvátní chování obdarovaného k dárce, případně ke členům jeho rodiny. Právní vztah darování v případě nevhodného chování obdarovaného nezaniká přímo ze zákona, ale záleží na dárce, zda své právo na vrácení daru využije. Právo na vrácení daru bylo založeno ust. § 630 zrušeného občanského zákoníku (a je samozřejmě obsaženo i v novém občanském zákoníku, jak ostatně plyne i ze shora, jako prvního, uvedeného judikátu, a to v rozšířené podobě, a proto i pro další a nové případy můžeme vycházet z podaného výkladu NS).

Zákon možnost dohodnout si odlišnou úpravu podmínek vrácení daru nezakazuje (nezakazoval) a ani z povahy příslušného ust. § 630 nevyplývá nemožnost se od něj odchýlit; dotčeným ustanovením není totiž chráněn žádný veřejný zájem, reprezentovaný např. požadavkem ochrany slabšího subjektu. Není tedy vyloučeno, aby si dárce s obdarovaným dohodli nejen další okolnosti, za nichž může dárce požádat o vrácení daru, než stanoví zákon, ale i takové smluvní podmínky, jimiž nahradí zcela právní normu vrácení daru obsaženou v zákoně. A o to se manžel předvídavě postaral. V jedné darovací smlouvě si manželé sjednali že „darující má právo požadovat všechny darované nemovitosti nebo spoluvlastnické podíly na nich zpět v případě, že by se k němu obdarovaná zachovala zvláště zavrženíhodným způsobem či v rozporu s dobrými mravy nebo v případě, kdy by došlo k rozvodu manželství mezi dárce a obdarovanou“. Tím podle soudu nahradili ustanovení zákona. Žalobce (dárce) se tak může podle svobodného ujednání stran darovací smlouvy domáhat vrácení daru ve třech případech „závadného chování“: prvních dvou vázaných na jednání obdarované (žalované), které však více či méně odpovídají i skutkové podstatě předvídané zákonem, a třetího vázaného na

právní skutečnost „rozvodu manželství dárce a obdarované.“ První dvě možnosti asi budou manželovi v dalším řízení, protože NS zamítavá rozhodnutí nižších soudů zrušil, k ničemu. Ovšem díky ryze smluvnímu, zákonem nepředvídanému, ale smluvně ujednanému, důvodu, se může vrácení nemovitostí dočkat. I když jej NS předem varoval, že případ nadále musí být hodnocen prismaťem dobrých mravů - je třeba zhodnotit, zda výkon jeho práva na vrácení daru není v rozporu s dobrými mravy.

Obsah smlouvy je na jejích účastnících

Nezakazuje-li to nový občanský zákoník (o. z.) výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchýlně od zákona; zakázána jsou pouze ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti. Mám tedy za to, že podobné opatření jako učinil opatrný a předvídavý manžel v popisovaném případě, ještě za úpravy dle starého občanského zákoníku, lze smluvně ujednat i nyní. Může to být inspirace pro toho bohatšího z partnerů při vstupu do manželství, stejně jako varování pro toho chudšího. Třeba se brzy setkáme i s podobným případem řešeným podle nového občanského zákoníku, kdy bude zmíněný přístup autoritativně potvrzen vrcholným soudem.

Richard W. Fetter

© EPRAVO.CZ - Sbířka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)